

El glossari del curs

7è curs anual aFFaC:

**Abordatge de violències des
de la comunitat educativa**

Glossari

Sessió 1

Context i interseccions de les violències en la infància i l'adolescència

Alejandro Caravaca i Berta Llos

Violència

Existeix quan factors evitables restringeixen les oportunitats d'una persona o grup d'aconseguir el seu benestar o el desenvolupament complet del seu potencial. Des d'aquesta perspectiva, la violència no només es refereix a l'ús directe de la força física, sinó també a qualsevol situació en què hi hagi danys o la privació de necessitats bàsiques, com l'accés a recursos, la seguretat o la dignitat.

Partint d'aquesta concepció s'identifiquen tres formes d'expressió de la violència:

- **Violència directa:** actes físics, verbals o psicològics que causen danys directes i visibles a les persones, com ara agressions físiques, insults, o amenaces.
- **Violència estructural:** formes d'organització social que generen desigualtats i exclusions, impeding que certs grups satisfacin les seves necessitats bàsiques. Un exemple en l'àmbit educatiu és la desigualtat en l'accés a recursos educatius de qualitat.
- **Violència cultural:** creences, valors, discursos i símbols que legitimen i perpetuen tant la violència directa com la estructural. Pot incloure prejudicis de gènere, racisme, capacitisme o altres discursos que deshumanitzen grups socials.

Galtung, Johan. (2016). La violencia: cultural, estructural y directa. Cuadernos de estrategia, (183), 147-168.

Caireta Sampere, Margarida, & Barbeito Thonon, Clara. (2005). Introducción de conceptos: paz, violencia, conflicto. Escola de Cultura de Pau, Universitat Autònoma de Barcelona.

Interseccionalitat

Es tracta d'una perspectiva que analitza com diferents eixos de desigualtat —com el gènere, l'origen, la classe social, l'orientació sexual, entre d'altres— interactuen, es creen i afecten les vides de les persones de manera intricada i multifacètica, generant experiències específiques de discriminació o privilegi. Aquesta mirada permet comprendre millor la complexitat de les violències.

Coll-Planas, Gerard., Rodó-Zárate, Maria., & García-Romeral, Gloria. (Coord.). (2021). Mirades polièdriques: Eines per a l'aplicació de la interseccionalitat a la prevenció de violències de gènere. Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

Rodó-Zárate, Maria. (2021). Interseccionalitat: Desigualtats, llocs i emocions. Tigre de Paper.

Pedagogia de la crueltat

Processos mitjançant els quals la societat normalitza la violència i la deshumanització. Aquests processos ensenyen a les persones a acceptar la crueltat com a part inherent de les relacions socials. En l'àmbit educatiu, es pot manifestar en pràctiques que perpetuen desigualtats, discriminació o indiferència davant el sofriment aliè.

Contra-Pedagogies de la crueltat

Promouen una educació crítica que qüestiona les estructures de poder i fomenta valors d'empatia, justícia i respecte per la diversitat. Implica adoptar metodologies que visibilitzin i desafiiïn les formes subtils de violència estructural i cultural presents en les institucions educatives.

Segato, Rita. (2003). Las estructuras elementales de la violencia: contrato y status en la etiología de la violencia. Série Antropologia, 334. Universidade de Brasília, Departamento de Antropologia.

Segato, Rita. (2018). Contra-pedagogías de la crueldad. Prometeo Libros.

Coeducació Transformadora

És un concepte encunyat per diferents organitzacions a Catalunya, compromeses amb l'Educació per la Justícia Global, que procuren la revisió de les definicions de coeducació utilitzades fins al moment, per tal de fer una proposta conceptual més crítica. Aquest enfocament pretén revisar l'abordatge coeducatiu convencional centrat en l'educabilitat dels "dos sexes" sota unes condicions igualitàries, transcendint la noció de la "igualtat de gènere" que es queda en les superfícies, per aprofundir en les dimensions més complexes de la desigualtat de gènere (Solsona, 2016) des d'una perspectiva de la justícia global. Es proposa el qüestionament dels estereotips des d'una aproximació interseccional, els rols de gènere naturalitzats i les dinàmiques de poder cisheteronormatives que es reproduïxen en els espais educatius i que continuen discriminant a aquelles persones que queden als marges de la norma.

Llos, B., Caravaca, A., Quilabert, E., & Gavaldà, X. (2023). Cap a una educació més feminista? Concepcions, dilemes i possibilitats de transformació a l'educació secundària. Universitat Autònoma de Barcelona, InteRed, Plataforma Unitària Contra les Violències de Gènere. <https://ddd.uab.cat/record/284813>

Solsona, N. (2016) Ni princeses ni pirates. Per educar nenes i nens en llibertat. Eumo Editorial.

Rodrigo Prieto

Desigualtat estructural

Descriu les desigualtats que estan legitimades i consolidades per diferents estructures que conformen les bases de la nostra societat, com ara el llenguatge, les lleis, la política, l'economia, el sistema educatiu, el sistema sanitari, la medicina, la psiquiatria, l'arquitectura, l'urbanisme, les disciplines científiques en general, els mitjans de comunicació, etc. Aquestes desigualtats afecten de manera directa la vida de les persones, ja sigui reconeixent o negant drets, oportunitats i recursos de tota mena. El sistema social i econòmic capitalista potència i perpetua aquestes desigualtats.

Interseccionalitat o Perspectiva interseccional

«(...) és una forma d'entendre i analitzar la complexitat del món, de les persones i de les experiències humanes. Els successos i les circumstàncies de la vida social i política i la persona estranyament es poden entendre com a determinats per un únic factor» (Bilge i Hill Collins, 2016). Posa èmfasi en les posicions de privilegi, opressió o resistència de les persones i els grups humans en els contextos on viuen i com això afecta les seves vides en múltiples sentits.

Opressions/Discriminacions múltiples

Descriu la situació en que una persona o col·lectiu és discriminat simultàniament per diversos eixos d'opressió, com ara les dones negres (sexisme / racisme), o una dona gitana

amb diversitat funcional (sexisme / racisme / capacitisme), etc. Aquestes situacions requereixen de la perspectiva interseccional per entendre de quina manera aquests eixos afecten la vida de les persones afectades i per valorar estratègies per intervenir sobre elles (K. Castilla, 2020).

Polítiques de la identitat

Fa referència a les accions individuals o col·lectives orientades a reivindicar algunes identitats (com el color de pell, el lloc de naixement, la família d'origen, el gènere, la sexualitat, les característiques i capacitats corporals, etc.) o els recursos materials i/o simbòlics als que aquestes hi accedeixen en un determinat context degut a la configuració de les relació de poder que en ell hi hagi.

Privilegis, opressions i resistències

Fa referència a les posicions en les que les persones queden situades en un determinat context, en un sistema on la desigualtat és estructural, per tant, no depenen de l'agència dels individus, sinó de les diferents característiques que les defineixen (els eixos de diferència/desigualtat). El posicionament de "resistència" sí que és una decisió, que suposa una voluntat i l'exercici del poder per oposar-se i intentar canviar la posició d'opressió en el que la societat situa algunes persones.

Relacions de poder

Són les relacions que s'estableixen entre persones, col·lectius o institucions en un determinat context en els que cadascuna de les parts té interessos i objectius i desenvolupa estratègies per aconseguir-los. Des de la perspectiva de Michel Foucault (1984), totes les relacions són relacions de poder i es caracteritzen per no ser fixes ni estables, sinó que estan en permanent moviment o negociació, ja que el poder no es té, sinó que s'exerceix. D'això es desprèn que les relacions de poder poden canviar en funció de com exerceixin el seu poder les persones o col·lectius o institucions involucrades en elles.

Sessió 2

Afectacions neurocognitives per situacions de violència

Anna Fàbregas

Experiències adverses durant la infància

Les experiències adverses en la infància (EAI) es defineixen com aquelles experiències perjudicials, cròniques o recurrents, que abasten tota la infància fins als 18 anys, especialment en els primers 6 anys.

Estrès tòxic

L'estrès tòxic pot produir-se en una situació d'estrès crònic que provoca una resposta d'estrès prolongada. Per exemple, veiem estrès tòxic en nens i nenes que es troben en circumstàncies que els produeixen inseguretats durant un llarg període de temps i que no compten amb el suport d'adults afectuosos.

Alguns exemples d'estrès tòxic són l'abandó crònic, la violència familiar, el maltractament físic, les malalties mentals dels progenitors, l'abús sexual i el maltractament emocional persistent.

És possible que hi hagi nens i nenes que es trobin en situacions estressants permanents i que no sofreixin estrès tòxic. Aquests nens i nenes aconsegueixen protegir-se de l'estrès tòxic mitjançant el suport constant d'un adult afectuós que els ajudi a sentir seguretats.

Salut Mental

La salut mental i el benestar emocional és un concepte ampli relacionat amb la manera com ens sentim, pensem o actuem en el nostre dia a dia. Es pot definir com un estat d'equilibri i benestar en què una persona és conscient de les seves capacitats i pot desenvolupar les seves habilitats cognitives i emocionals, viure en societat i satisfer adequadament les demandes de la vida quotidiana. És, per tant, molt més que no patir una malaltia de salut mental: ens ajuda a afrontar els reptes, els alts i baixos diaris i les situacions quotidianes d'estrès sense enfonsar-nos, a tenir relacions satisfactòries o a treballar de manera eficient.

Així, la salut mental és la base per al benestar i el funcionament efectiu de les persones i de les comunitats i esdevé un aspecte indissociable del concepte de salut: no es pot tenir un bon estat de salut sense una bona salut mental.

Saül Martínez – Horta

Violència

Concepte multidimensional que es refereix a l'ús intencional de la força física o del poder, sigui de manera real o com a amenaça, contra un mateix, una altra persona, un grup o una comunitat, que resulta o té una alta probabilitat de resultar en lesions físiques, dany psicològic, mort, privació o perjudici al desenvolupament.

Processos neurocognitius

Mecanismes i funcions mentals que emergeixen com a conseqüència de la funció cerebral, com ara la percepció, l'atenció, la percepció, la memòria, el llenguatge, la resolució de problemes, la presa de decisions o el processament emocional.

Cognició social

És la capacitat de les persones per processar, interpretar i respondre a la informació relacionada amb les interaccions socials i els estats mentals d'altres individus. Aquest concepte inclou habilitats com el reconeixement d'emocions, l'empatia, la teoria de la ment (comprensió de les intencions, creences i desitjos dels altres) i la regulació de les pròpies respostes en contextos socials.

Sistemes de neurotransmissors

Xarxes funcionals del sistema nerviós que utilitzen substàncies químiques, anomenades neurotransmissors, per transmetre senyals entre les neurones o entre les neurones i altres tipus de cèl·lules. Cada sistema de neurotransmissors es caracteritza per un tipus específic de neurotransmissor (com la dopamina, la serotonina, el glutamat o l'acetilcolina), receptors associats i rutes neurals específiques. Aquests sistemes treballen conjuntament per assegurar una comunicació precisa i coordinada al sistema nerviós.

Xarxes neuronals a gran escala

Sistemes funcionals del cervell formats per connexions i interaccions entre múltiples regions neuronals distribuïdes, que treballen de manera coordinada per donar suport a funcions cognitives complexes. Aquestes xarxes no es limiten a una sola àrea cerebral, sinó que impliquen la interconnexió de diverses estructures a través de vies neurals.

Cal destacar:

- **La xarxa en mode per defecte (DMN):** Implicada en processos introspectius, com el pensament autoreferencial o la memòria autobiogràfica.
- **La xarxa d'atenció dorsal:** Responsable de l'atenció dirigida cap a estímuls externs.
- **La xarxa de control executiu:** Associada amb funcions com la planificació i el raonament.
- **La xarxa saliential:** Que detecta estímuls importants i regula la transició entre altres xarxes.

Sistema límbic

Conjunt d'estructures cerebrals interconnectades que participen en la regulació de les emocions, la motivació, la memòria i el comportament. Aquest sistema és fonamental per a la supervivència, ja que controla respostes emocionals com la por, l'alegria o la ira, i està implicat en la formació de records emocionals.

Sessió 3

Reconeixement de l'assetjament i el maltractament

Cristina García

LOPVI

Llei orgànica de Protecció integral a la Infància i l'Adolescència enfront de la Violència. Aquesta llei, aprovada al juny de 2021, ha suposat un gran avanç en matèria de protecció dels nens, nenes i adolescents a Espanya, que es converteix en el primer país del món amb una legislació d'aquest calatge.

Ramiro A. Ortegón

Model PDA

El model PDA (Prevenició, Detecció i Actuació) és una estratègia de resposta integral a la violència que esdevé un sistema per abordar tota situació que altera a la convivència d'un grup o d'una comunitat. Va ser creat per SEER l'any 2016, entitat reconeguda a Catalunya en l'abordatge de la violència a l'àmbit socioeducatiu des del treball del desenvolupament socioemocional, i posada a disposició de les institucions i els equips professionals arran de donar nom a la Plataforma PDA Bullying, una xarxa d'entitats, tant de l'àmbit públic com privat, interessades en la protecció d'infància i adolescència.

El model consta de tres nivells de resposta: la prevenició, la detecció i l'actuació, agafant aquests noms per intentar simplificar o apropar a la ciutadania el llenguatge de la salut pública sobre prevenició, primària, secundària i terciària. En total, actualment es compon de vuit fases, dues en prevenició (promoció i prevenció + sensibilització i precaució), tres en detecció (observació o detecció preventiva continuada + diagnòsi + tipificació), i tres en actuació (aturar la situació i protegir als agents implicats + activar la mirada de benestar i implicar a tothom en la resolució + reparar el dolor que s'hagi generat i restaurar el benestar/convivència).

Detecció preventiva continuada

És el moment en què apliquem tots aquells recursos que permeten l'observació del benestar i les relacions de totes les persones de la comunitat educativa. En relació amb l'abordatge de maltractaments com el bullying i el ciberbullying, amb un especial focus en la dinàmica de grups. Aquí trobem eines que serveixen per reconèixer un problema o dificultat del sistema (persona, grup, institució) i per comunicar-se de forma oberta i bidireccional en l'activació de les alertes. A més, també és el moment per valorar i potenciar els canals de comunicació que ens permeten la detecció de les alertes.

Situació d'Alerta

És el moment en què es comunica a l'equip de valoració un possible cas. Es valora l'escalada del conflicte a través del sistema de nivells d'alerta amb la finalitat d'activar les mesures d'urgència (o pla de crisi), les quals s'han de poder activar a les 24-48h de l'activació de l'alerta, a través de la comunicació a tots els agents educatius implicats/des en l'acompanyament al grup del cas.

Sistema de Valoració dels Nivells d'Alerta (SVNA)

El sistema de nivell d'alerta és una proposta que ens permetrà activar mesures d'urgència amb major claredat i precisió, no només per la contundència i l'adequació de les intervencions segons el cas, sinó també per la claredat en la comprensió de la problemàtica. Aquesta proposta de sistema té el seu origen en els sistemes d'autoprotecció que inclouen nivells d'alerta com els utilitzats pels serveis de seguretat i d'emergències.

Existeixen cinc nivells d'activació associats a un determinat nivell de risc. La relació d'aquests nivells, en una valoració de la convivència, serien el Nivell 1 que correspon a risc baix (situacions de risc), el Nivell 2 com a risc moderat (situacions de conflicte), el Nivell 3 com a risc mitjà (sospita de violència), el Nivell 4 com a risc alt (violència confirmada), i el Nivell 5 com a risc molt alt (maltractaments).

Tipificació

És el moment en què apliquem tots aquells recursos que ens ajuden a classificar la situació que ens presenta el cas (realitat objectiva + realitat subjectiva). En relació amb un cas especialment greu, la tipificació es realitza segons els tipus de conductes violentes rebudes i la situació de maltractament que es genera pel tipus de relació entre els implicats/des i, els entorns i canals.

També és el moment en què definim els objectius pedagògics i psicopedagògics assumibles (en cas que hi hagi objectius terapèutics derivables, s'han de derivar), així com el moment en què tracem un pla d'acció per a l'actuació.

Maltractament

Qualsevol forma de violència continuada o perpetuada en el temps, intencionada i sempre psicològica, que se succeeix a través d'entorns i canals concrets, i que té un origen relacional en diferents tipus de relacions, en les que, generalment, se succeeix una asimetria de poder.

Sessió 4

Estratègies per a l'abordatge integral de les violències

Irene Montiel

Bullying offline o assetjament tradicional

Agressió física, psicològica o relacional entre parells, generalment menors, que es produeix de manera sistemàtica i reiterada contra una persona en desigualtat de poder.

Ciberassetjament

Denominació genèrica i inclusiva per a fer referència a les diverses formes d'agressió i victimització repetida en el temps que es produeixen a través de mitjans electrònics, principalment internet i el telèfon mòbil.

Ciberembaucament

Modalitat d'en línia grooming que consisteix en la petició d'imatges pornogràfiques a un menor.

Cibervictimització

Com a fet es refereix a les diferents formes que pot adoptar la violència interpersonal en línia (p. ex., cyberbullying, grooming en línia, ciberodi, ciberfrau, etc.). Com a procés, es refereix a l'experiència individual i subjectiva de la víctima en l'assimilació i interpretació del fet i aparició de símptomes o mal.

Cyberbullying

Terme específic emprat per a referir-se al ciberassetjament entre adolescents o joves.

Cybegroomer

Perpetrador en línia de grooming o captació de menors en línia amb finalitats sexuals.

Cyberstalking

Forma de ciberassetjament que comporta una forta connotació de fustigació, vigilància i persecució d'un individu contra un altre amb la intenció de causar por i modificar les seves activitats quotidianes.

Deep Web

Internet profunda, que engloba tota la informació que no és pública, a la qual es no pot accedir amb els motors de cerca tradicionals (Google Chrome, Internet Explorer, Firefox, etc.). Representa aproximadament el 90% de tots els llocs web.

Dark Web

Part més profunda de la Deep Web que no estan indexats als que només es pot accedir a través de navegadors especialitzats (Duck Duck Go, Tor, etc.), per la qual cosa les seves pàgines no són traçables, permetent un major grau de privacitat.

Discurs d'odi en línia

Forma d'assetjament en línia basat en la raça, l'orientació sexual, el gènere, la religió, el grup ètnic o la discapacitat (entre altres) que té com a objectiu promoure l'hostilitat, la discriminació o la violència contra aquest grup de persones en particular.

Grooming en línia

Procés de captació i seducció d'un menor mitjançant les TIC amb la finalitat de preparar-lo/a per a ser abusat/a sexualment (en línia o offline). Normalment s'utilitza aquest terme quan l'agressor és una persona adulta i ciberassetjament sexual quan es tracta d'iguals (adolescents, joves o adults).

Pedofília

Trastorn parafílic caracteritzat per fantasies, impulsos o conductes sexualment excitants, intenses i recurrents que involucra a nens/as prepúbere (generalment ≤ 13 anys); es diagnostica només quan les persones tenen almenys 16 anys i són almenys 5 anys major que el nen o nena de les fantasies. Quan aquest és adolescent, parlem de hefebofília.

Pederàstia

Abús/agressió sexual de menors que va més enllà de les fantasies, és a dir amb contacte entre l'adult i el menor.

Pornovenjança

Forma de ciberviolència en la qual es fan públics continguts sexuals d'algú sense el seu consentiment com una forma de revenja o venjança.

Polivictimització

Experimentació de múltiples formes de victimització o violència interpersonal.

Resiliència

Capacitat de recuperació i adaptació positiva enfront de la vivència d'experiències adverses de les quals podrien esperar-se seqüeles negatives.

Sèxting

Creació/enviament o recepció d'imatges eròtiques o explícitament sexuals normalment a través de telèfons intel·ligents. "Actiu" quan s'envien, "passiu" quan es reben.

Sèxting coertion

Enviament/recepció/sol·licitud forçada o coaccionada d'imatges eròtics o explícitament sexuals a través de telèfons intel·ligents.

Sextorsió

Agressió en línia que consisteix a amenaçar a algú amb la difusió d'imatges sexuals, si no es lliura una quantitat de diners, o més imatges d'aquest tipus.

Sistema Estadístic de Criminalitat (SEC)

Programari que compila la informació estadística sobre la delinqüència coneguda i registrada per les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat (Cos Nacional de Policia, Guàrdia Civil, Policia Foral de Navarra i diferents Cossos de Policia Local).

Victimització infantil sexual en línia

Tota conducta intencional (no accidental) d'índole sexual o regida per una motivació sexual, mediada per qualsevol TIC, que causi mal a un menor d'edat o li col·loqui en situació de risc de sofrir-ho, disminuint o amenaçant el seu benestar físic, psíquic i/o social i/o interferint en el seu òptim desenvolupament (mal real o potencial).

Victimització en línia múltiple

Experimentació de diferents formes de victimització interpersonal en línia.

Victimització primària

Es refereix al mal produït directament pel delicte o l'experiència de violència.

Victimització secundària

Es refereix a l'impacte derivat de la reacció social i el tractament posterior al fet o experiència per part del sistema jurídic-penal, els serveis sanitaris, socials i altres agents, públics o privats (policia, mèdics forenses, jutges, secretaris judicials, fiscals, lletrats, personal dels hospitals, mitjans de comunicació, etc.).

Violència

Ús intencional de la força física o amenaces, contra un mateix, una altra persona, un grup o una comunitat que té com a conseqüència o és molt probable que tingui com a conseqüència un traumatisme, danys psicològics, problemes de desenvolupament o la mort.

Violència en la parella

Conjunt de comportaments que tenen com a objectiu amenaçar, controlar, aïllar, intimidar o provocar un mal en l'altre membre de la parella. Pot ser d'índole física, psicològica o sexual.

Violència sexual

Tot acte sexual intentat o consumat o les accions per a comercialitzar o utilitzar de qualsevol altre mode la sexualitat d'una persona mitjançant coacció, engany o en absència de consentiment (o no sent aquest vàlid legalment), en qualsevol àmbit, inclosos la llar i el lloc de treball.

Sessió 5

Pràctiques restauratives i preventives per una comunitat educativa segura

Mònica Albertí

Aquest glossari l'hem adaptat del que trobareu al dossier de Convivència Positiva (pàg. 7 a 9), que vam fer el curs passat, 23-24, per a la formació de la persona professional responsable de la coordinació de coeducació convivència i benestar de l'alumnat (COCOBE), editat per la Direcció General de l'Alumnat del Departament d'Educació.

També ens inspirem en el glossari que podeu trobar al Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu (pàg. 81 a 85), amb el qual també vam participar. I, òbviament, en la LOPMI, Llei orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència.

Bon tracte

S'entén per bon tracte “tot allò que, respectant els drets fonamentals dels nens, nenes i adolescents, promou activament els principis de respecte mutu, dignitat de l'ésser humà, convivència democràtica, solució pacífica de conflictes, dret a igual protecció de la llei, igualtat d'oportunitats i prohibició de discriminació dels nens, nenes i adolescents.” (LOPMI, art. 1.3.).

Conflicte

Situació de divergència en què hi ha una contraposició d'interessos o necessitats entre dues o més persones o grups. El conflicte és un element inherent a les relacions humanes i esdevé una oportunitat d'aprenentatge. El conflicte no és igual a violència.

Convivència positiva

És aquella convivència que es construeix dia a dia promovent i facilitant, en el si de qualsevol comunitat, relacions (amb un mateix/a, amb els altres i amb l'entorn) fonamentades en la cura mútua, el respecte als drets humans i la dignitat humana, de manera que es promou la pau positiva.

En aquest sentit, els centres educatius han de desenvolupar accions proactives que ajudin a fer que l'alumnat sigui competent en la relació amb si mateix, amb els altres i amb el món, i propiciïn el seu èxit acadèmic, personal i social. Aquestes accions han d'anar adreçades principalment al foment de valors i actituds convivencials que afavoreixin el benestar emocional i el desenvolupament de la ciutadania democràtica i la consciència global (Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu, pàg. 17).

Cultura de pau

Segons la Fundación Cultura de Paz, la cultura de pau és “un conjunt de valors, actituds i comportaments que reflecteixen el respecte a la vida, a l'ésser humà i la seva dignitat i que posen en primer pla als drets humans, el rebuig a la violència en totes les seves formes i l'adhesió als principis de llibertat, justícia, solidaritat i tolerància, així com la comprensió entre els pobles, els col·lectius i les persones.” (Fundación Cultura de Paz).

Cultura restaurativa

Entenem per cultura restaurativa el conjunt de coneixements, creences, valors, costums que posen les persones al centre i promouen una gestió racional basada en el respecte mutu, la confiança, el sentiment de pertinença, la responsabilitat i la reparació. Se centra en la construcció de relacions (amb un mateix/a, amb els i les altres i l'entorn) i comunitat, la gestió de conflictes i la reparació del dany a partir de la superació del càstig i el model punitiu.

La cultura restaurativa promou el “ser” restauratiu que es desenvolupa amb processos específics per crear relacions i pertinença, l'adquisició i ús d'habilitats relacionals, i pràctiques i eines per gestionar els conflictes tant individualment com en la comunitat.

Enfocament de drets

L'enfocament basat en els drets humans (EBDH) ha estat desenvolupat per Nacions Unides com el marc conceptual que situa el respecte, la protecció i la garantia de drets humans com la base per a fer possible un desenvolupament humà sostenible.

El marc normatiu de drets humans està clarament establert, cal, però, respectar-lo i desenvolupar les estratègies necessàries per protegir i garantir aquests drets. Això implica que allò que fem des d'aquest enfocament ha d'estar alineat amb els principis d'igualtat i no-discriminació, garantint el dret a la participació activa, lliure i significativa i, a la vegada, contribuir a reforçar les capacitats de la comunitat i els individus per reclamar i exercir els seus drets.

Enfocament restauratiu global

És un marc per a la gestió de les relacions que es fonamenta en els valors i principis de la justícia restaurativa i la cultura de pau (el respecte, la inclusió, la participació, l'honestat i la pau positiva).

Aporta processos específics (proactius i responsius) per a la superació de models de gestió relacional fonamentats en el domini-submissió i el control. Es desenvolupa a diferents nivells (construir i mantenir relacions i reparar danys) i impacta en la cultura de l'organització (model, valors i normes) que l'acull. Promou la cura relacional, la superació de totes les violències (culturals, estructurals i directes), la reparació i la cultura de pau (Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu, pàg. 84).

Pau positiva

És un procés proactiu de construcció de la pau en diferents nivells i àmbits relacionals. Ens crida a adquirir eines i habilitats per construir relacions basades en el respecte, l'honestat, la cooperació i la gestió dels conflictes de forma no-violenta. És més que l'absència de la violència (pau negativa), i tampoc parla d'un lloc on resguardar-se del món. És un concepte ampli i una aposta proactiva per aprendre la pau i relacionar-se amb un mateix/a, amb les altres persones i amb l'entorn (igual que amb la convivència positiva).

Pràctiques restauratives proactives

Són metodologies, normalment el cercle proactiu, que tenen l'objectiu de promoure la creació de relacions i vincles en el si de qualsevol comunitat, amb l'objectiu que tothom se senti còmode, escoltat, vist, inclòs i, per tant, se senti segur i estimat i part de la comunitat. Els cercles proactius creen espais de seguretat i confiança i, normalment, segueixen una estructura, una metodologia, i unes fases concretes, per exemple utilitzen l'objecte per parlar que passa de mà en mà per donar veu, quan un té l'objecte pot parlar si ho vol, no hi està obligat i la resta de persones escolten. Són clau per al desenvolupament de la provenció. Hi ha diferents tipus de cercles proactius: el temps de cercle, els cercles de paraula senzills i de més d'una ronda, les peixeres, etc.

Pràctiques restauratives responsives

Són processos estructurats i específics que donen resposta a una situació de conflicte, incident o dany. En general, busquen donar veu a totes les parts implicades, facilitar l'expressió de pensaments i emocions, el reconeixement de l'afectació de cadascú, les necessitats i la presa de decisions autònoma sobre quina serà la millor estratègia per millorar la situació i reparar, si cal. Es treballa des del respecte, l'empatia i la comunicació. Les pràctiques responsives poden ser formals o informals. Ajuden a mantenir i cuidar les relacions i a reparar danys. Inclouen diferents fases i utilitzen tècniques específiques. Les persones facilitadores, que les condueixen, són persones que han rebut una formació en l'ús informal i formal de les mateixes. De més informals a més formals, podem trobar: entrevistes i coaching restauratiu, converses restauratives, reunions restauratives amb dues persones, reunions restauratives més grans amb membres de la comunitat i persones de suport, cercles de suport per a ofensors, persones afectades, trobades restauratives de reintegració, etc.

Prevenió

Totes les actuacions que els centres educatius duen a terme, en el marc del seu projecte de convivència, dirigides a capacitar tot l'alumnat i la resta de la comunitat educativa per a la convivència i la gestió positiva dels conflictes; és a dir, les actuacions que contribueixen a fer de l'escola o l'institut un lloc d'aprenentatge que afavoreix el creixement personal i un clima relacional de confiança i seguretat (Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu, pàg. 17).

Provenció

Conjunt d'actuacions adreçades a l'alumnat per tal de promoure el benestar mitjançant el desenvolupament d'estratègies per a la convivència positiva, potenciant els factors de protecció propis com les capacitats, habilitats i competències per a la gestió positiva dels conflictes (Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu, pàg. 17 i 86).

Violència contra la infància

Tota aquella acció, omissió o tracte negligent que priva els menors d'edat dels seus drets i benestar, que amenaça o interfereix el seu ordenat desenvolupament físic, psíquic o social, amb independència de la seva forma i mitjà de comissió, incloent-hi l'efectuada a través de les tecnologies de la informació i la comunicació, especialment la violència digital (definició extreta de la LOPMI, art. 1.).

També considerem violència aquelles formes no directes d'agressió, com són la violència cultural (creences, refranys, etc. que sustenten l'abús de poder sobre persones o col·lectius) i la violència estructural (estructures físiques o organitzacionals que impedeixen l'assoliment de les necessitats d'algunes persones), seguint la proposta del triangle de les violències de Johan Galtung.

Rafael Bisquerra

Actitud

Predisposició a favor o en contra d'alguna cosa. Una actitud s'origina a partir d'emocions, encara que no hi hagi clara consciència d'això. Una actitud inclou una dimensió comportamental, emocional i cognitiva.

Agressivitat.- Concepte biològic que es refereix a la tendència natural a defensar-se per a augmentar les probabilitats de supervivència. De l'agressivitat natural no hauria de derivar-se violència.

Aptitud

Conjunt de capacitats i habilitats que fan que una persona sigui idònia per a realitzar una funció. El resultat de processos d'avaluació i selecció de personal, a vegades, s'expressa amb: "apte", "no apte".

Capacitat (ability)

Conjunt de qualitats, especialment intel·lectuals, que permeten el desenvolupament d'alguna cosa. És innat.

Competència

Conjunt de capacitats, coneixements, habilitats, aptituds, actituds, experiències i valors que es manifesten en el comportament habitual d'una persona. Una competència és una cosa que s'aprèn. Ningú neix amb competències.

Competències emocionals

Conjunt de capacitats, habilitats, aptituds, actituds, coneixements i valors que potencien la presa de consciència de les pròpies emocions, la regulació emocional, l'autonomia emocional, les habilitats socials necessàries per a la convivència en pau i en democràcia i el benestar conscient i compartit. Les competències emocionals tenen un marc teòric que es fonamenta en la intel·ligència emocional, però també en la psicologia positiva, la neurociència i altres marcs teòrics. És, per tant, un concepte més ampli que intel·ligència emocional.

Conflicte

Situació en la qual dues o més persones tenen interessos distints i entren en confrontació. Hi ha molts tipus de conflictes (de poder, de comunicació, ideològics, polítics, comercials, etc.). Els conflictes són inevitables en les relacions socials. De la inevitabilitat del conflicte no hauria de derivar-se cap mena de violència.

Convivència

Viure en harmonia i col·laboració amb altres persones, respectant els seus drets i diferències. Les habilitats socials són necessàries per a la convivència i per a fer possible mantenir relacions satisfactòries amb altres persones. Conviure en pau i en democràcia és un dels objectius fonamentals de l'educació, de la política i de la societat.

Educació emocional.- Procés educatiu continu i permanent, que adopta un enfocament del cicle vital (des del naixement i al llarg de tota la vida), que tenen com a objectiu el desenvolupament de competències emocionals.

Habilitat (skill)

Destresa a executar alguna cosa. S'aprèn. Per exemple, són habilitats el ballar, escriure, muntar amb bicicleta, etc.

Intel·ligència emocional

Constructe de la psicologia que es caracteritza per la capacitat per a percebre emocions, distingir-les, etiquetar-les, regular-les i utilitzar-les per a millorar la convivència i el benestar. La recerca en intel·ligència emocional està interessada principalment en el mesurament del constructe per a aportar evidències de les seves característiques.

Violència.- Ús intencional d'amenaques i força física que pot provocar danys en la víctima